

**Dr. sc. DAMIR BORAS, red. prof.**

## **Dekan Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2012.)**

---

**Z**bornik znanstvenih radova s međunarodnim sudjelovanjem „TRAGEDIJE I TRAUME U PAMĆENJU I ZABORAVU. GLINA 1941.“ izlazi iz tiska deset godina nakon što sam u Multimedijskoj dvorani Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao tadašnji dekan 28. lipnja 2012. godine želio dobrodošlicu sudionicama skupa i prigodnim riječima izrazio nadu da će skup biti uspješan i doprinijeti boljem razumijevanju i objašnjenju ne samo glinskih tragedija i trauma iz 1941. godine nego i ovladavanju pa i prevladavanju odnosa prema ljudskim potonućima u kraju koji je toliko propatio i u Prvomu i u Drugomu svjetskomu ratu, a, na veliku žalost – siguran sam – i svih nazočnih, i u Domovinskomu ratu. Otvarajući skup pred punom dvoranom, uočio sam – uz meni poznate starije i mlađe kolegice i kolege – niz ljudi vrlo različitih dobi, očito i svjedoka vremena tragičnih zbivanja, a vjerojatno isto tako različitih zanimanja i životnih iskustava. Uočio sam i više studentica i studenata nego što je bilo uobičajeno na fakultetskim znanstvenim skupovima. Imao sam jak osjećaj da će svi oni, svatko na svoj način, doprinijeti da znanstveni kolokvij „Glinska crkva Presvete Bogorodice, 29./30. srpnja – 4./5. kolovoza 1941. Svjedočanstva i kultura sjećanja“ uspije u otvorenoj, dijaloški tolerantnoj, znanstveno argumentiranoj i kritički odmjerenoj raspravi o pitanjima koja su ovim skupom bila otvorena. Bilo mi je vrlo drago čuti da je to tada u potpunosti uspjelo i da su svi aktivni sudionici izrazili spremnost da svoja priopćenja pripreme za objavljivanje u obliku znanstvenih priloga.

Međutim, sinergijski učinak iskustava kumuliranih na ovom skupu potaknuo je prof. dr. sc. Dragu Roksanđića, koji je od početka do kraja bio i ostao *spiritus movens* toga projekta, da poslove na pripremi zbornika radova poveže sa svojom izbornom poslijediplomskom doktorskom nastavom u programu Odsjeka za povijest „Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i

svjetskom kontekstu“ te da u nekoliko kolegija posvećenih povijesti nasilja u 20. stoljeću, kulturi pamćenja, prevladavanju prošlosti itd. stvori ozračje u kojemu je cijela jedna skupina doktoranada, među kojima svakako treba spomenuti kolegu dr. sc. Matka Globačnika, radila digitalnu bazu podataka s ciljem da se prema raspoloživim izvorima individualno identificiraju sve osobe, od najmlađih, poneki puta tek rođenih beba, do najstarijih koje su od 1. siječnja 1940. do 31. siječnja 1942. godine nasilno izgubile život na području predratnih kotara Glina i Vrginmost. Neke procjene govore da je takvih bilo oko 7.700, a da su 7000 među njima bile civilne žrtve rata, poglavito obični ljudi obaju naroda, svih uzrasta i daleko najvećim dijelom srpskoga roda. Svaki je život među 7.700 izgubljenih života tragedija. Međutim, toliki broj civilnih žrtava rata, koje su najvećim dijelom izgubile život u masovnim zločinima – što se u Zborniku dokumentirano dokazuje – nerijetko na okrutan način, zahtijeva ne samo moralnu osudu vlasti Nezavisne Države Hrvatske koje su za njih sigurno izravno ili neizravno odgovorne nego i obvezuje sve nas danas da se sve takve tragedije i traume ne potiskuju u zaborav jer je to ne samo neprihvatljivo zbog vrijednosti na kojima se temelji moderna europska civilizacija nego i nemoguće u globaliziranom svijetu. Bez obzira na sve stare i nove političke gospodarske i mentalne granice, naš je svijet sve više „globalno selo“, a sve brojniji ljudi na tehnološki sve razvijenijem planetu u ekološkom smislu svi zajedno sve ugroženiji. Marginaliziranje tragedija i trauma prošlosti u takvu su svijetu uvijek, svuda i iznova, situacijski, dakle, u različitim okolnostima, mogući izgovori za nove tragedije i traume. Tome smo i danas svjedoci širom svijeta, ali – na žalost – katkad i u našoj Republici Hrvatskoj, da ne govorimo o susjednim zemljama.

Humanistička je inteligencija, a posebno povjesničari, najodgovornija da se, kada je riječ o imperativu znanstvenoga, kritički utemeljenoga i etički odgovornoga

istraživanja „mračnih strana“ suvremene povijesti vlastitog naroda, kao i naroda s kojima se dijeli društvena, gospodarska, i kulturna zbilja u dugome povijesnom trajanju, s njima suoči. Pri tome je bitno da suočavanje koje zagovaramo ne bude selektivno i reduktivno, nezavisno o tome tko su, kada i na koji način bili akteri, počinitelji ili žrtve zločina i svakovrsnog nasilja u ratu i miru općenito. Svi smo se mi, kojima je doista stalo da ova naša hrvatska domovina uistinu bude dom za sve svoje žitelje, nezavisno od toga jesu li oni pripadnici većinskoga hrvatskoga naroda ili bilo koje druge manjinske narodne zajednice – srpske, židovske, romske itd., itd. – dužni založiti za takvu civilnu kulturu u hrvatskomu društvu koja će u ozračju međusobnog uvažavanja ljudi i građana, etničke ili konfesionalne većine, odnosno manjine svakome zajamčiti mogućnost da glasno razmišlja, otvoreno raspravlja i samozatajno radi da bi mu kao i svima drugima u Hrvatskoj bilo bolje i da se u njoj osjeća shvaćenim i zaštićenim. Odnos prema „mračnim stranama“ prošlosti nerijetko je jedan od najpouzdanijih pokazatelja koliko se u tome uspijeva, od-

nosno ne uspijeva. Ovaj je zbornik dokaz, sadržajem impresivni, a porukom potresni, da se stvaranju takve Republike Hrvatske znanstveno i etički odgovornim pristupom itekako može doprinijeti.

Dvadeseto stoljeće mnogi, a ne samo povjesničari često nazivaju – nezavisno od vlastitih etičkih vrijednosti i ideologijskih opredjeljenja – „dobom krajnosti“ (*the age of extremes*) odnosno „vremenom netrpeljivih“. Ipak mi se važnijom čini činjenica da je usuprot nebrojenim ljudskim nesrećama Dvadeseto stoljeće iznjedrilo, alternativno, povijesno nepoznate humanističke vrijednosti i kvalitete ljudskoga života. Osim straha od budućnosti neograničene su i ljudske nade u sretniju budućnost.

Glina, za mnoge simbol nacionalnih isključivosti, mnogima je i simbol onoga kutka „lijepe naše“ između Zrinske i Petrove gore u kojoj su himnički stihovi Antuna Mihanovića uglazbljeni nadahnutim umijećem Josipa Runjanina. Takva Glina doista zavrjeđuje, i u ratu i u miru, odati dostojnu počast svojim nevinim žrtvama nasilja ne samo Drugoga svjetskoga rata nego i ostalih.

<https://doi.org/10.17234/9789533792972.01>